

АСТРАГАЛ БЕЗСТРІЛКОВИЙ

Astragalus exscapus L.

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Середньоєвропейсько-середземноморський вид на сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Середземномор'я (від пд.-зх. Іспанії до Балкан), Середня Європа, Молдова. В Україні: пн.-зх. Причорномор'я (крайній зх.). Адм. регіон: Од.

Чисельність та структура популяцій
Відомий лише з двох місцезростань: Одеська обл. (сmt. Тарутине; с Розівка Красноокнянського р-ну). Популяції диз'юнктивні, переважно з дифузною просторовою структурою. Щільність популяцій 1–3(5) особин на 1 м². Чисельність популяцій незначна, але стабільна. Віковий спектр повночленний, з переважанням особин генеративної фази.

Причини зміни чисельності
Природні: ізольованість популяцій, низька схожість насіння, ураження його шкідниками; антропогенні: скорочення екологічних внаслідок розорювання та заліснення, надмірний випас.

Умови місцезростання
Степи, вапнякові відшарування на чорноземних, суглинистих та кам'янисто-щебенистих ґрунтах. Рослина входить до складу різнотравно-злакових та петофітно-степових угруповань кл. *Festuco-Brometea* (союз *Astragalo-Stipion*). Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Трав'яний стрижнекореневий багаторічник. Рослини безстеблові або майже безстеблові (із вкороченими міжвузлями), 10–35 см заввишки. Листки в прикореневій розетці, непарно-пірчасті, з 12–18 парами яйцеподібно-еліптичних або довгастих шовковисто опушених листочків. Грона 2–5 см завдовжки, 2–9-квіткові, сидячі або на коротких, до 5 см завдовжки, пазушних квітконосах. Чашечка 17–19 мм завдовжки, трубчато-дзвоникувата із лінійними зубцями. Віночок жовтий, прапорець і крила голі. Боби майже сидячі або на коротенькій ніжці, довгасто-еліптичні або еліптичні, м'якопукхасті, в поперечному розрізі більш-менш тригранні, злегка здуті. Цвіте в травні–липні,

плодоносить у червні–липні. Розмножується насінням та поділом кореневищ.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Необхідно вивчити поширення виду в Україні, створити заповідні об'єкти в місцезнаходженнях виду (окол. сmt. Тарутине та на схилах долини р. Ягорлик поблизу с. Розівка), вирощувати в ботанічних садах. Заборонено збирання рослин, гербаризацію, порушення умов місцезростань (терасування та заліснення схилів, надмірний випас худоби).

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, медоносне.

Основні джерела інформації
Крицька, 1976; Определитель высших растений Молдавской ССР, 1975; Флора европейской части СССР, 1987; Флора СССР, 1945; Chater, 1968.

Автор: Л.І. Крицька

Фото: О.С. Мандзюк, Т.В. Степаненко

АСТРАГАЛ СИЗИЙ

Astragalus glaucus M.Bieb. (*A. dealbatus* Pall.,
A. tarchankuticus Boriss.)

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення

Балкансько-причорноморський ендемік на пн. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Середземномор'я (Балкани), Причорномор'я. В Україні трапляється у Причорномор'ї (Одеська обл.) — дуже рідко, у Криму — спорадично, місцями часто (Тарханкутський п-ів). Адм. регіони: Од, Кр.

Чисельність та структура популяцій

Спеціально не досліджувалися. Трапляється невеликими групами на схилах з ценотично відкритими угрупованнями, а також у складі степових угруповань на кам'янистих осипищах.

Причини зміни чисельності

Освоєння територій, забудова та інтенсивне рекреаційне навантаження, порушення поновлення виду, елімінація насіння з локалітету внаслідок зміни режиму стоку на схилах з синантропізованою рослинністю.

Умови місцезростання

Сухі вапнякові та крейдяні відшарування, степові схили. Здебільшого в угрупованнях кл. *Festuco-Brometea*, союз *Astragolo-Stipion*; кл. *Onosmo polyphyllae-Ptilostemonetea*. Ксерофіт, кальцефіл.

Загальна біоморфологічна характеристика

Хамефіт. Напівкущ (20)30–40 см заввишки, з потужним дерев'янистим підземним кореневищем; стовбурці 7–24 см завдовжки, товсті, у нижній частині галузисті, вкриті коричнюватою корою; річні стебла 4–10 см завдовжки, деколи вкорочені до 1,5–2 см, густо й притиснуто білопухнасті, всі решта частин рослини притиснуто біловолосисті; прилистки вільні, ланцетні; листки 3–6 см завдовжки; листочки 3–6 парні, ланцетні, ланцетно-еліптичні або ланцетно-видовжені, 1–2,5 см завдовжки, 3–6 мм завширшки, гострі, рідше тупі. Квітконоси в (1,5) 2 рази довші за листки; китиці головчасті, досить щільні, 2–5 см завдовжки, 7–18-квіткові, широкоовальні; приквіткі лінійні або ланцетні, біло- й чорноволосисті, чашечка трубчаста,

густо відстовбурчено та жорсткувато біло- та дуже слабо чорноволосиста; зубці ниткоподібні, у двічі-тричі коротші від трубки; віночок білуватий. Боби сидячі, видовжені, на верхівці витягнуті в косий, шилоподібний носик, твердошкірясті, недовго напіввідстовбурчено біло-жорсткомохнаті, двогніздні. Цвіте в травні-липні, плодоносить у липні-серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Спеціальні заходи охорони не здійснювалися. Необхідним є вивчення особливостей великого життєвого циклу виду, структури популяцій та моніторинг їх стану. Доцільно створити заказники в місцях виростання виду. Заборонено порушення місць зростання, забудова територій.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

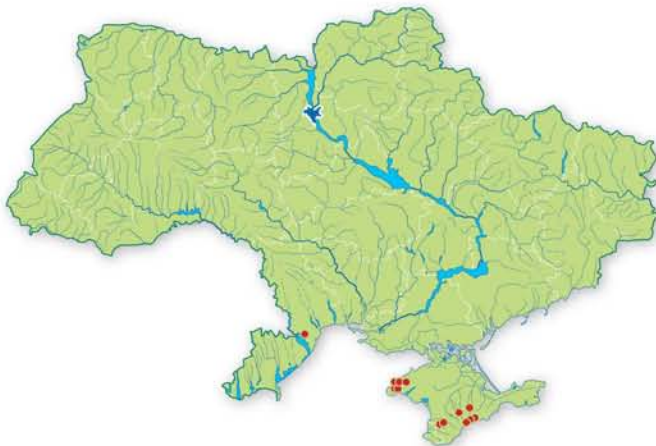
Господарське та комерційне значення

Декоративне, ґрунтозахисне.

Основні джерела інформації

Рифф, 2004; Флора СССР, 1946.

Автор: О.О. Кагало
Фото: І.В. Маханьков

АСТРАГАЛ ГЕННІНГА

Astragalus henningii (Steven) Boriss.
(incl. *A. novoascanicus* Klokov,
A. buchtormensis auct. non Pall.)

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Причорноморсько-прикаспійський степовий вид з фрагментованим ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Причорномор'я, Нижнє Поволжя, Передкавказзя. В Україні — від Одеси до Тарханкутського і Керченського п-вів. Адм. регіони: Дн, Хр, Дц, Од, Мк, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій

Популяції диз'юнктивні з дифузною просторовою структурою. Щільність популяцій 1–3(5) особин на 10 м². Чисельність незначна, популяції стійкі. Віковий спектр повночленний, правосторонній з максимумом на особинах генеративної фази.

Причини зміни чисельності

Фрагментарність ареалу, ізолюваність популяцій, скорочення характерних для виду екоотопів внаслідок розорювання та заліснення, надмірні навантаження випасання.

Умови місцезростання

Степи, вапнякові і крейдяні відшарування, на чорноземних та кам'янисто-щебенистих хрящуватих ґрунтах. Рослина входить до складу різнотравно-типчаково-ковилкових, типчаково-ковилкових та петрофітно-степових угруповань кл. *Festuco-Brometea* (союз *Astragalo-Stipion*). Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна безстеблова рослина, 10–30 см заввишки з стрижневим коренем. Листки з 15–27 парами ланцетно-довгастих, загострених, частіше вздовж складених, світло-зелених, зверху голих, зісподу опушених листочків. Грона рідкі, 2–5-квіткові, на тонких пазушних, коротких за листки квітконосах. Чашечка 11–15 мм завдовжки, трубчато-лійкоподібна, з ланцетно-шилоподібними зубцями, відлегло-волосиста. Квітки зеленкувато-жовті, прапорець довгастий, на верхівці з виїмкою, зверху голий. Боби еліптичні, з коротким шилоподібним носиком, здуті. Цвіте в квітні–травні, плодоносить в травні–липні. Розмножується насінням та партикуляцією каудекса.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Занесений до Європейського червоного списку та Червоного списку МСОП. Охороняється на території БЗ «Асканія-Нова», відділення «Хомутовський степ» Українського степового ПЗ, ботанічного заказника місцевого значення «Михайлівський» (Миколаївська обл.). Для збереження виду необхідно розширити мережу заповідних територій, здійснювати моніторинг популяцій, вирощувати в ботанічних садах. Заборонено збирання рослин, порушення умов місцезростань (розорювання степів та штучне заліснення територій).

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, медоносне, кормове.

Основні джерела інформації

Європейський червоний список тварин і рослин, 1992; Крицкая, 1976; Мосякін, 1999; Определитель высших растений Украины, 1987; Флора европейской части СССР, 1987; Флора СССР, 1945; Walter, Gillet, 1998.

Автори: Л.І. Крицька, В.В. Новосад,
В.В. Шаповал, О.І. Литвиненко
Фото: М.М. Перегрим

АСТРАГАЛ КРАЙНИ

Astragalus krajinae Domin (*A. australis* (L.)
Lam. subsp. *krajinae* (Domin) Dostál)

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Ендемік, що має диз'юнктивний ареал.

Ареал виду та його поширення в Україні

Східнокарпатський вид, поширений у високогір'ї на території Румунії та України. В Україні: Свидовець (гг. Драгобрат, Близниця) та Мармарош (г. Ненеска). Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій

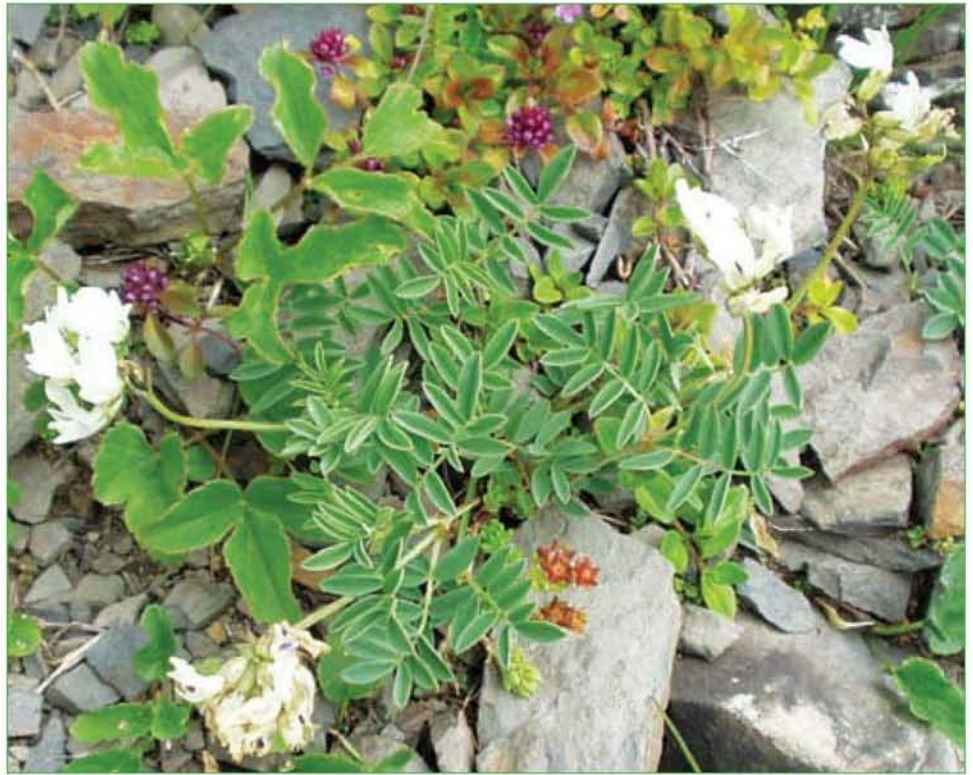
Характерні невеликі розміри популяцій, але повночленні вікові спектри, з ювенільними та іматурними рослинами. Чисельність — переважно 3–5 рослин на 1 м².

Причини зміни чисельності

Обмеженість відповідних субстратів, господарська діяльність людини.

Умови місцезростання

Субальпійський пояс на висоті близько 1800 м н. р. м., на схилах пд. експозиції, переважно на слабо задернованих ділянках,

відшаруваннях та осипищах, в асоціаціях *Saxifrago-Festucetum versicoloris* та *Thymo-Festucetum amethystinae* (кл. *Elyno-Seslerietea*). Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Хамефіт. Безрозетковий стрижнекореневий напівкущик. Каудекс дуже розгалужений, його численні гілки здерев'янілі, напівзанурені у ґрунт, без укорінення. Надземні пагони 15–30 см заввишки, висхідні, улиснені більш чи менш рівномірно. Листки непарнопірко-складні, з 9–13 видовжено-еліптичними листочками 10–12 x 5–7 мм, з короткозагостреною верхівкою. Суцвіття верхівкові волотеподібні. Квітки з жовтувато-білою оцвітиною (верхівка чов-

ника темнофіолетова). Плід — біб. Цвіте у червні–липні, плодоносить у липні–серпні. Розмноження виключно насінневе.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється у Карпатському БЗ. Доцільно встановити моніторинг за усіма популяціями. Заборонено збирання рослин та порушення умов місцезростань.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Зиман, 1997; Карпатські сторінки «Червоної книги України», 2002; Малиновський, Крічфалушій, 2002; Малиновський, Царик, Кияк, Нестерук, 2002; ЧКУ, 1996; Чопик, 1976.

Автор: С.М. Зиман
Фото: Ю.Й. Кобів